Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)

den 23 november 2023 *

”Begäran om förhandsavgörande – Immateriella rättigheter – Direktiv 2014/26/EU – Kollektiv förvaltning av upphovsrätter och närstående rättigheter – Kollektiv förvaltningsorganisation – Direktiv 2004/48/EG – Åtgärder, förfaranden och sanktioner som är nödvändiga för att säkerställa skyddet för immateriella rättigheter – Artikel 4 – Personer som har rätt att begära tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i direktiv 2004/48/EG – Kollektiva förvaltningsorganisationer med tillstånd att utfärda kollektiva avtalslicenser med utsträckt verkan – Talerätt för att tillvarata immateriella rättigheter”

I mål C-201/22,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Högsta domstolen (Finland) genom beslut av den 15 mars 2022, som inkom till domstolen den 15 mars 2022, i målet

Kopiosto ry

mot

Telia Finland Oyj

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden E. Regan samt domarna Z. Csehi, M. Ilešič (referent), I. Jarukaitis och D. Gratsias,

generaladvokat: M. Szpunar,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– Kopiosto ry, genom S. Lapiolahti och B. Rapinoja, advokater,

* Rättegångsspråk: finska.

– Telia Finland Oyj, genom M. Manner, advokat,

– Finlands regering, av M. Pere, i egenskap av ombud,

– Polens regering, av B. Majczyna, i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom S.L. Kalėda, J. Samnadda och I. Söderlund, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 11 maj 2023 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 4 c i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG av den 29 april 2004 om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter (EUT L 157, 2004, s. 45, och rättelser i EUT L 195, 2004, s. 16, och EUT L 204, 2007, s. 27) samt artiklarna 17 och 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan Kopiosto ry och Telia Finland Oyj (nedan kallat Telia), angående Telias vidaresändning av tv-program som påstås göra intrång i upphovsrätten för de upphovsmän som företräds av Kopiosto.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 2004/48

3 Skälen 3, 10 och 18 i direktiv 2004/48 har följande lydelse:

”(3) Om det saknas effektiva medel för att skydda immateriella rättigheter minskar intresset för innovation och nyskapande och investeringsviljan dämpas. Det är därför nödvändigt att se till att den materiella delen av immaterialrätten, som i dag till stor del utgör en del av gemenskapens regelverk, tillämpas effektivt i gemenskapen. De medel som finns för att säkerställa skyddet för immateriella rättigheter är därför av avgörande betydelse för en framgångsrik inre marknad.

…

(10) Syftet med detta direktiv är att tillnärma lagstiftningarna för att uppnå en hög, likvärdig och enhetlig skyddsnivå för immateriella rättigheter på den inre marknaden.

…

(18) Inte bara rättighetshavarna, utan också andra personer som har ett direkt intresse och partsbehörighet, vilket kan inbegripa branschsammanslutningar som förvaltar rättigheter eller tillvaratar gemensamma och enskilda intressen inom sitt ansvarsområde, bör ha rätt att begära tillämpning av [de åtgärderna, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i detta direktiv] i den mån detta tillåts i och överensstämmer med tillämplig lag.”

4 Kapitel I i direktivet, med rubriken ”Syfte och tillämpningsområde”, innehåller bland annat artikel 1, med rubriken ”Syfte”, som har följande lydelse:

”Detta direktiv gäller de åtgärder, förfaranden och sanktioner som är nödvändiga för att säkerställa skyddet för immateriella rättigheter. Med begreppet ’immateriella rättigheter’ avses i detta direktiv även industriella rättigheter.”

5 Artikel 2 i direktivet har rubriken ”Tillämpningsområde”. Artikel 2.1 föreskriver följande:

”Utan att det påverkar de medel som föreskrivs eller kan komma att föreskrivas i gemenskapslagstiftningen eller i nationell lagstiftning, förutsatt att dessa medel är gynnsammare för rättighetshavaren, skall de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i detta direktiv vara tillämpliga, i enlighet med artikel 3, vid varje intrång i de immateriella rättigheter som följer av gemenskapsrätten och/eller den berörda medlemsstatens nationella rätt.”

6 Kapitel II i samma direktiv, som omfattar artiklarna 3–15, har rubriken ”Åtgärder, förfaranden och sanktioner”.

7 I artikel 3 i direktivet, med rubriken ”Allmän skyldighet”, föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna skall tillhandahålla de åtgärder, förfaranden och sanktioner som är nödvändiga för att säkerställa skyddet för de immateriella rättigheter som omfattas av detta direktiv. Åtgärderna, förfarandena och sanktionerna skall vara rättvisa och skäliga, inte onödigt komplicerade eller kostsamma och inte medföra oskäliga tidsfrister eller omotiverade dröjsmål.

2. Åtgärderna, förfarandena och sanktionerna skall också vara effektiva, proportionella och avskräckande och skall tillämpas så att hinder för lagenlig handel inte uppkommer och så att missbruk inte sker.”

8 Artikel 4 i direktivet, med rubriken ”Personer som har rätt att begära tillämpning av åtgärderna, förfarandena och sanktionerna”, har följande lydelse:

”Medlemsstaterna ska tillerkänna följande personer och organ rätten att ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som avses i detta kapitel:

a) personer som innehar immateriella rättigheter, i överensstämmelse med bestämmelserna i tillämplig lag,

b) alla andra personer som får utnyttja dessa rättigheter, i den mån detta tillåts i och överensstämmer med bestämmelserna i tillämplig lag,

c) organ som förvaltar kollektiva immateriella rättigheter och som regelmässigt anses ha rätt att företräda innehavare av immateriella rättigheter, i den mån detta tillåts i och överensstämmer med bestämmelserna i tillämplig lag,

d) organ som tillvaratar branschintressen och som regelmässigt anses ha rätt att företräda innehavare av immateriella rättigheter, i den mån detta tillåts i och överensstämmer med bestämmelserna i tillämplig lag.”

Direktiv 2014/26/EU

9 I skälen 8, 9, 12 och 49 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/26/EU av den 26 februari 2014 om kollektiv förvaltning av upphovsrätt och närstående rättigheter och gränsöverskridande licensiering av rättigheter till musikaliska verk för användning på nätet på den inre marknaden (EUT L 84, 2014, s. 72) anges följande:

”(8) Syftet med detta direktiv är att uppnå samordning av de nationella bestämmelserna om hur kollektiva förvaltningsorganisationer får inleda sin verksamhet för att förvalta upphovsrätt och närstående rättigheter, om styrelseformerna för dessa organisationer och om ramen för kontroll av deras verksamhet …

(9) Syftet med detta direktiv är att fastställa krav som är tillämpliga på kollektiva förvaltningsorganisationer för att säkerställa stränga normer när det gäller styrelseformer, ekonomisk förvaltning, öppenhet och rapportering. …

…

(12) Samtidigt som detta direktiv är tillämpligt på alla kollektiva förvaltningsorganisationer … påverkar det inte medlemsstaternas ordningar för förvaltning av rättigheter såsom individuell förvaltning, den utsträckta verkan av ett avtal mellan en representativ kollektiv förvaltningsorganisation och en användare, dvs. kollektiva avtalslicenser med utsträckt verkan, obligatorisk kollektiv förvaltning, rättsliga presumtioner om representation eller överlåtelse av rättigheter till kollektiva förvaltningsorganisationer.

…

(49) Slutligen är det också lämpligt att kräva att medlemsstaterna har oberoende, opartiska och effektiva tvistlösningsförfaranden som inbegriper antingen organ med expertis på det immaterialrättsliga området eller domstolar och som är ändamålsenliga för att lösa kommersiella tvister mellan kollektiva förvaltningsorganisationer och användare i fråga om gällande eller föreslagna licensieringsvillkor eller om avtalsbrott.”

10 I artikel 3 a i direktivet, under rubriken ”Definitioner”, föreskrivs följande:

”I detta direktiv gäller följande definitioner:

a) *kollektiv förvaltningsorganisation*: en organisation som har tillstånd enligt lag eller genom överlåtelse, licens eller annat avtal att som sitt enda eller huvudsakliga syfte förvalta upphovsrätter eller närstående rättigheter för mer än en rättighetshavare till gemensamt gagn för dessa rättighetshavare, och som uppfyller minst ett av följande kriterier:
   i) organisationen ägs eller kontrolleras av sina medlemmar,
   ii) organisationen är organiserad på ideell basis.”

11 I artikel 35 i samma direktiv, med rubriken ”Tvistlösning”, anges följande:

”1. Medlemsstaterna ska se till att tvister mellan kollektiva förvaltningsorganisationer och användare rörande i synnerhet gällande och föreslagna licensieringsvillkor eller avtalsbrott kan hänskjutas till domstol eller, om lämpligt, till ett annat oberoende och opartiskt tvistlösningsorgan med expertis på det immaterialrättsliga området.

2. Artiklarna 33 och 34 och punkt 1 i den här artikeln ska inte påverka parternas möjlighet att hävda och försvara sina rättigheter genom att väcka talan vid domstol.”

Finsk rätt

12 1 26 § upphovsrättslagen (404/1961) av den 8 juli 1961, i dess lydelse enligt lag om ändring av upphovsrättslagen (607/2015) av den 22 maj 2015 (nedan kallad upphovsrättslagen), med rubriken ”Avtalslicens”, föreskrivs i 1 mom. att bestämmelserna om avtalslicens i upphovsrättslagen tillämpas på avtal som ingåtts mellan användaren och en sådan organisation som undervisnings- och kulturministeriet har godkänt och som inom ett visst område företräder ett flertal upphovsmän till verk som används i Finland, för användning av verk av upphovsmän inom det området. Den godkända organisationen anses i fråga om detta avtal ha rätt att företräda också andra upphovsmän inom samma område. En licenstagare som med stöd av nämnda avtal fått en kollektiv licens får i enlighet med licensvillkoren använda alla verk av upphovsmän inom detta område.

13 Enligt 26 § 4 mom. upphovsrättslagen ska de beslut som en i 1 mom. avsedd organisation fattar avseende fördelningen av den ersättning som de upphovsmän som organisationen direkt företräder ska betalas för framställning av exemplar av ett verk eller för tillgängliggörande av ett verk för allmänheten eller om nyttjande av sådan ersättning för ändamål som är gemensamma för upphovsmännen tillämpas också på andra i 1 mom. avsedda upphovsmän inom samma område, vilka organisationen inte direkt företräder.

14 Enligt 25 h § 1 mom. upphovsrättslagen, som har rubriken ”Vidaresändning av radio- och televisionsutsändningar”, får verk som ingår i en radio- eller televisionsutsändning med stöd av avtalslicens så som föreskrivs i 26 § i samma lag utan att utsändningen ändras vidaresändas för att tas emot av allmänheten samtidigt som den ursprungliga utsändningen.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

15 Kopiosto är en kollektiv förvaltningsorganisation, i den mening som avses i artikel 3 a i direktiv 2014/26, som förvaltar och beviljar licenser för ett stort antal upphovsmäns räkning på grundval av de fullmakter som de gett organisationen. Kopiosto är även godkänt av utbildnings- och kulturministeriet i egenskap av organ med uppgift att bevilja avtalsenliga licenser i den mening som avses i 26 § upphovsrättslagen, bland annat för vidaresändning av verk som ingår i radio- eller tv-sändningar, i den mening som avses i 25 h § 1 mom. i samma lag.

16 Telia driver ett kabel-tv-nät där sändningar från nationella, fritt tillgängliga televisionskanaler sänds för offentlig mottagning.

17 Den 24 januari 2018 väckte Kopiosto talan vid Marknadsdomstolen (Finland) och yrkade att den skulle fastställa att Telia hade vidaresänt tv-sändningar i den mening som avses i 25 h § upphovsrättslagen och att denna vidaresändning, i avsaknad av förhandstillstånd från Kopiosto, utgjorde intrång i rättigheterna för de upphovsmän som Kopiosto företräder, i första hand i egenskap av organisation med uppgift att bevilja avtalslicens och i andra hand på grundval av de fullmakter som upphovsmännen gett Kopiosto.

18 Telia har bestritt att Kopiosto har rätt att väcka talan rörande upphovsrättsintrång.

19 Genom dom av den 18 juni 2019 avvisade Marknadsdomstolen bland annat Kopiostos intrångstalan med motiveringen att Kopiosto inte hade rätt att i eget namn väcka talan om intrång för de rättsinnehavare som Kopiosto företräder i egenskap av organ med ansvar för att bevilja avtalslicenser i de situationer som avses i 26 § upphovsrättslagen. Marknadsdomstolen fann att Kopiosto inte heller hade rätt att väcka talan om intrång för de rättighetshavare som lämnat förvaltnings- eller rättegångsfullmakter avseende sina rättigheter till Kopiosto.

20 Kopiosto överklagade denna dom till Högsta domstolen (Finland), som är den hänskjutande domstolen, och gjorde i första hand gällande att den, på grund av sin ställning som organ med uppgift att bevilja avtalslicenser, har ett direkt intresse av att väcka talan vid otillåten användning av verk av upphovsmän som organisationen företräder, vilket också krävs enligt artikel 4 c i direktiv 2004/48. I andra hand gjorde Kopiosto gällande att den åtminstone har rätt att väcka talan om otillåtet utnyttjande av verk av upphovsmän vilkas upphovsrätt den förvaltar på grundval av de förvaltnings- eller rättegångsfullmakter som upphovsmännen gett organisationen.

21 Telia har vid den hänskjutande domstolen gjort gällande att Kopiosto i egenskap av organ som beviljar avtalslicenser har rätt att bevilja licenser för vidaresändning av tv-program och att ta ut motsvarande avgifter. Däremot är det endast den ursprungliga innehavaren av den berörda upphovsrätten eller den som förvärvat denna upphovsrätt som kan väcka talan om upphovsrättsintrång.

22 Enligt Högsta domstolen är det, för att kunna avgöra det nationella målet, i avsaknad av bestämmelser i frågan i nationell rätt, nödvändigt att avgöra under vilka villkor en kollektiv förvaltningsorganisation i den mening som avses i artikel 3 a i direktiv 2014/26 har rätt att ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som avses i kapitel II i direktiv 2004/48. Högsta domstolen frågar sig om det enligt artikel 4 c i det direktivet räcker att en avtalslicensorganisation har allmän partsbehörighet enligt den nationella lagstiftningen har en allmän talerätt som part i domstolsprocesser liksom en rätt att företräda alla rättsinnehavare inom det berörda området i förhandlingar om och utfärdande av avtalslicenser för vidaresändning av tv-sändningar, eller om det är en förutsättning för nämnda talerätt att organisationen enligt den nationella lagstiftningen uttryckligen har getts befogenhet att i eget namn väcka talan om intrång i de berörda rättigheterna.

23 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende påpekat att EU-domstolen i sin dom av den 7 augusti 2018, SNB-REACT (C-521/17, EU:C:2018:639), uppställde villkoret att det organ som kollektivt företräder innehavare av immateriella rättigheter i den nationella lagstiftningen ska anses ha ett direkt intresse av att tillvarata sådana rättigheter och att denna lagstiftning ger det partsbehörighet i detta syfte, dock utan att precisera huruvida det andra villkoret avser ett sådant organs allmänna förmåga att föra talan i egenskap av part vid domstol, eller om det krävs att nationell rätt uttryckligen föreskriver, eller åtminstone tillåter, att ett organ som beviljar kollektiva licenser med utsträckt verkan kan väcka talan grundad på upphovsrättsintrång.

24 Den hänskjutande domstolen anser vidare att det, mot bakgrund av punkterna 34 och 35 i den domen, inte klart framgår om artikel 4 c i direktiv 2004/48 ska tolkas så, att den syftar till att harmonisera vad som avses med ett organs ”direkta intresse” – såsom anges i skäl 18 i det direktivet – av att försvara rättigheterna för de rättsinnehavare som organisationen representerar, eller om detta ska fastställas på grundval av nationell rätt. Det framgår heller inte av artikel 4 c jämförd med skäl 18 i direktiv 2004/48 om en kollektiv förvaltningsorganisation anses ha ett direkt intresse av att tillvarata immateriella rättigheter redan på den grunden att den på grundval av dels en kollektiv licens med utsträckt verkan, dels de förvaltningsfullmakter som rättighetshavarna lämnat har rätt att licensiera rättigheter till verk och att på rättighetshavarnas vägnar uppbära de ersättningar som ska betalas till dessa.

25 Slutligen har den hänskjutande domstolen uttryckt tvivel, särskilt vad gäller frågan om talerätt grundad på en ställning som organ som beviljar kollektiva licenser med utsträckt verkan, om hur artikel 4 c i direktiv 2004/48 ska tolkas mot bakgrund dels av skyddet för rätten till egendom enligt artikel 17 i stadgan, dels av rätten till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 47 i stadgan. Högsta domstolen har i detta avseende angett att om det organ som har till uppgift att bevilja kollektiva licenser med utsträckt verkan skulle anses ha rätt att i eget namn väcka intrångstalan, skulle det kunna leda till att rättsinnehavarens rätt att själv väcka talan begränsades. Det ska i detta sammanhang fastställas om den omständigheten att en sådan organisation ges talerätt vid intrång i rättigheterna för de upphovsmän som inte överlåtit sin ensamrätt ska anses utgöra ett oproportionerligt ingrepp i deras rätt att förfoga över sin upphovsrätt. Den hänskjutande domstolen har emellertid angett att ett sådant ingrepp skulle kunna vara motiverat, bland annat med hänsyn till att kollektiva förvaltningsorganisationer kan ingripa mer effektivt än upphovsrättsinnehavaren själv.

26 Mot denna bakgrund beslutade Högsta domstolen att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

”1) Avser partsbehörigheten som en avtalslicensorganisation som förvaltar kollektiva immateriella rättigheter måste inneha enligt artikel 4 c i direktiv 2004/48 för att den ska ha rätt att tillvarata nämnda rättigheter endast en allmän talerätt, eller måste organisationen i den nationella lagstiftningen uttryckligen ha tillerkänts en rätt att väcka talan i eget namn för att tillvarata de aktuella rättigheterna?

2) Ska i samband med tolkningen av artikel 4 c i direktiv 2004/48 formuleringen ’direkt intresse av att tillvarata de rättigheter som tillhör de upphovsrättsinnehavare som organet företräder’ ges en enhetlig tolkning i alla medlemsstater när det är fråga om rätten för en kollektiv förvaltningsorganisation i den mening som avses i artikel 3 a i direktiv 2014/26/EU att väcka talan om upphovsrättsintrång i eget namn, i ett fall där
   a) det är fråga om användning av verk för vilka en organisation i egenskap av avtalslicensorganisation i den mening som avses i upphovsrättslagen har rätt att bevilja kollektiva avtalslicenser med utsträckt verkan, vilka ger licenstagaren rätt att även använda verk från upphovsmän inom detta område som inte har bemyndigat organisationen att förvalta deras rättigheter,
   b) det är fråga om användning av verk för vilka upphovsmännen genom avtal eller fullmakt har bemyndigat organisationen att förvalta deras rättigheter, utan att upphovsrätterna överförts till organisationen?

3) För det fall att organisationen till följd av dess ställning som avtalslicensorganisation anses ha ett direkt intresse och rätt att väcka talan i eget namn: vilken betydelse har omständigheten att organisationen i egenskap av avtalslicensorganisation även företräder upphovsmän som inte bemyndigat organisationen att förvalta deras rättigheter och att organisationens rätt att väcka talan för att tillvarata dessa upphovsmäns rättigheter inte regleras i lag för bedömningen av partsbehörigheten, i tillämpliga fall mot bakgrund av artiklarna 17 och 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

27 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarlagt om artikel 4 c i direktiv 2004/48 ska tolkas så, att utöver villkoret att organisationen ska ha ett direkt intresse av att tillvarata de berörda rättigheterna, är erkännandet av den ställning som kollektiva förvaltningsorganisationer har för att i eget namn ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i kapitel II i nämnda direktiv endast beroende av att dessa organ har partsbehörighet, eller om det krävs att dessa organ uttryckligen i tillämplig rätt har talerätt för att tillvarata immateriella rättigheter.

28 Domstolen har slagit fast att det framgår av skäl 18 i direktiv 2004/48, mot bakgrund av vilket artikel 4 i direktivet ska läsas, att unionslagstiftaren har velat att rätten att ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i kapitel II i direktivet ska tillerkännas inte bara innehavare av immateriella rättigheter, utan även personer som har ett direkt intresse av att tillvarata dessa rättigheter samt partsbehörighet, i den mån detta tillåts i och överensstämmer med tillämplig lag (dom av den 7 augusti 2018, SNB-REACT, C-521/17, EU:C:2018:639, punkt 33).

29 Dessa personer räknas upp i artikel 4 b–d i direktivet. Organisationer för kollektiv förvaltning av immateriella rättigheter avses i led c i denna artikel, enligt vilken medlemsstaterna ska tillerkänna organ som förvaltar kollektiva immateriella rättigheter och som regelmässigt anses ha rätt att företräda innehavare av immateriella rättigheter rätten att ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som avses i kapitel II i direktivet, i den mån detta tillåts i och överensstämmer med bestämmelserna i tillämplig lag.

30 Domstolen har slagit fast att artikel 4 c i direktiv 2004/48 ska tolkas så, att medlemsstaterna är skyldiga att tillerkänna ett organ som företräder varumärkesinnehavare kollektivt rätten att i eget namn ansöka om tillämpning av de sanktioner som föreskrivs i direktivet för att tillvarata varumärkesinnehavarnas rättigheter, och att i eget namn väcka talan inför domstol för att skydda sådana rättigheter, under förutsättning att organet enligt den nationella lagstiftningen anses ha ett direkt intresse av att tillvarata dessa rättigheter och att organet enligt nämnda lagstiftning har partsbehörighet för detta ändamål (se, i detta avseende, dom av den 7 augusti 2018, SNB-REACT, C-521/17, EU:C:2018:639, punkt 39).

31 Av detta följer att en organisation som förvaltar kollektiva immateriella rättigheter och i eget namn kan ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i kapitel II i direktiv 2004/48 under förutsättning att organisationen i den tillämpliga lagstiftningen anses ha ett direkt intresse av att tillvarata sådana rättigheter och att denna lagstiftning ger organisationen rätt att väcka talan för detta ändamål.

32 Även om en kollektiv förvaltningsorganisation med nödvändighet måste ha partsbehörighet att i eget namn ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i direktivet, är en sådan partsbehörighet inte i sig tillräcklig för detta ändamål.

33 Eftersom partsbehörighet är en normal beståndsdel av den ställning som juridisk person som kollektiva förvaltningsorganisationer i princip har, skulle en annan tolkning innebära att det andra villkoret i punkt 39 i domen av den 7 augusti 2018, SNB-REACT (C-521/17, EU:C:2018:639), förlorade sin ändamålsenliga verkan.

34 Vad därefter gäller frågan om erkännandet av en kollektiv förvaltningsorganisation för att i eget namn ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i direktiv 2004/48 är underkastat ett uttryckligt fastställande av denna ställning i tillämplig lag, erinrar domstolen om att artikel 4 c i direktivet innehåller en allmän hänvisning till ”bestämmelserna i tillämplig lag”.

35 Den frasen innebär emellertid inte nödvändigtvis att kollektiva förvaltningsorganisationers rätt att i eget namn ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i direktivet uttryckligen erkänns i en specifik bestämmelse. Sådan talerätt kan följa av processuella regler av allmän karaktär.

36 Denna tolkning stöds av syftet med direktiv 2004/48, vilket, såsom anges i skäl 10 i direktivet, bland annat är att uppnå en hög skyddsnivå för immateriella rättigheter på den inre marknaden (dom av den 17 juni 2021, M.I.C.M., C-597/19, EU:C:2021:492, punkt 75 och där angiven rättspraxis). I detta syfte föreskrivs i artikel 3 i direktivet en skyldighet för medlemsstaterna att föreskriva en minimiuppsättning åtgärder, förfaranden och sanktioner som är nödvändiga för att säkerställa skyddet för immateriella rättigheter.

37 Som framgår av skäl 18 i direktivet har unionslagstiftaren ansett det önskvärt att rätten att ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i direktivet, såsom påpekas i punkt 28 ovan, tillerkänns inte bara innehavare av immateriella rättigheter, utan även kollektiva förvaltningsorganisationer, vilka i allmänhet har de ekonomiska och materiella resurser som gör det möjligt för dem att effektivt väcka talan för att bekämpa intrång i dessa rättigheter.

38 En restriktiv tolkning av artikel 4 c i direktiv 2004/48 skulle följaktligen, i de medlemsstater som inte har antagit någon bestämmelse som specifikt reglerar kollektiva förvaltningsorganisationers talerätt, kunna hindra sådana organisationer från att i eget namn ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i detta direktiv, vilket skulle kunna försvaga effektiviteten av de medel som unionslagstiftaren har infört för att säkerställa skyddet för immateriella rättigheter.

39 Mot denna bakgrund ska artikel 4 c i direktiv 2004/48 tolkas så, att utöver villkoret att organisationen ska ha ett direkt intresse av att tillvarata de berörda rättigheterna, är erkännande av den ställning som kollektiva förvaltningsorganisationer har för att i eget namn ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i kapitel II i nämnda direktiv beroende av att dessa organ har talerätt för att tillvarata immateriella rättigheter, vilket kan framgå av en specifik bestämmelse eller av processuella regler av allmän karaktär.

Den andra frågan

40 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artikel 4 c i direktiv 2004/48 ska tolkas så, att medlemsstaterna är skyldiga att tillerkänna kollektiva förvaltningsorganisationer som regelmässigt anses ha rätt att företräda innehavare av immateriella rättigheter ett direkt intresse av att i eget namn ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i kapitel II i direktivet, för det fall det inte följer av den tillämpliga nationella lagstiftningen att dessa organisationer anses ha ett direkt intresse av att tillvarata de berörda rättigheterna.

41 Det ska erinras om att begreppet ”direkt intresse”, som inte förekommer i artikel 4 i direktiv 2004/48, nämns i skäl 18 i direktivet, av vilket det framgår att unionslagstiftaren har önskat att inte bara innehavare av immateriella rättigheter utan också andra personer som har ett direkt intresse av dessa rättigheter samt partsbehörighet ska ha rätt att begära tillämpning av åtgärderna, förfarandena och sanktionerna enligt direktivet ”i den mån detta tillåts i och överensstämmer med tillämplig lag”.

42 Medan artikel 4 a i direktiv 2004/48 föreskriver att medlemsstaterna under alla omständigheter ska tillerkänna innehavare av immateriella rättigheter rätt att ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som avses i kapitel II i direktivet, preciseras i alla de tre punkterna b–d i samma artikel att medlemsstaterna endast ska tillerkänna andra personer och vissa bestämda organ denna rätt, i den mån detta tillåts i och överensstämmer med bestämmelserna i tillämplig lag (dom av den 7 augusti 2018, SNB-REACT, C-521/17, EU:C:2018:639, punkt 28).

43 Domstolen har i detta avseende preciserat att hänvisningen till tillämplig lag i artikel 4 c i direktiv 2004/48 ska tolkas så, att den hänvisar både till den relevanta nationella lagstiftningen och i förekommande fall till unionslagstiftningen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 7 augusti 2018, SNB-REACT, C-521/17, EU:C:2018:639, punkt 31).

44 Som generaladvokaten har påpekat, i punkt 52 i sitt förslag till avgörande, ska det således, för att besvara den andra frågan, fastställas om de nu gällande unionsbestämmelserna erkänner ett direkt intresse för kollektiva förvaltningsorganisationer att tillvarata immateriella rättigheter.

45 Som framgår av punkterna 41 och 42 ovan reglerar direktivet inte i sig – såtillvida att direktivet i detta syfte hänvisar till tillämplig lag – frågan huruvida en kollektiv förvaltningsorganisation har ett direkt intresse av att tillvarata immateriella rättigheter.

46 Denna tolkning stöds av förarbetena till direktivet, av vilka det framgår att unionslagstiftaren avstod från att harmonisera talerätten för de organ som avses i artikel 4 c i direktivet. Enligt det ursprungliga förslaget från Europeiska kommissionen till Europaparlamentets och rådets direktiv om åtgärder och förfaranden för skydd av immaterialrätter (KOM(2003) 46 slutlig) skulle medlemsstaterna åläggas en skyldighet att tillerkänna kollektiva förvaltningsorganisationer ”rätt att ansöka om tillämpning av åtgärderna och förfarandena och väcka talan vid domstol för att försvara rättigheter och gemensamma eller enskilda intressen som de ansvarar för”, godtogs i slutändan inte detta synsätt. I stället infördes en hänvisning till tillämplig lag.

47 Även om artikel 35.1 jämförd med skäl 49 i direktiv 2014/26 ålägger medlemsstaterna att tillhandahålla oberoende, opartiska och effektiva förfaranden för att lösa tvister mellan kollektiva förvaltningsorganisationer och användare, särskilt genom domstolsprocess, är det icke desto

mindre så, såsom framgår av skälen 8 och 9 i direktivet, att detta inte syftar till att reglera de villkor under vilka förvaltningsorganisationerna kan föra talan inför domstol, utan till att samordna de nationella bestämmelserna om hur de får inleda sin verksamhet för att förvalta upphovsrätt och närstående rättigheter, om styrelseformerna för dessa organisationer och om ramen för kontroll av deras verksamhet samt säkerställa stränga normer när det gäller styrelseformer, ekonomisk förvaltning, öppenhet och rapportering för dessa organisationer. Den bestämmelsen kan således inte anses syfta till att reglera frågan om kollektiva förvaltningsorganisationers direkta intresse av att tillvarata immateriella rättigheter.

48 Under dessa omständigheter konstaterar domstolen att unionsrätten inte reglerar på vilka villkor en kollektiv förvaltningsorganisation ska anses ha ett direkt intresse av att tillvarata immateriella rättigheter och att de ”bestämmelser i tillämplig lag” som artikel 4 c i direktiv 2004/48 hänvisar till avser medlemsstaternas nationella rätt.

49 Det ska i detta hänseende erinras om att domstolen har slagit fast att medlemsstaterna är skyldiga att tillerkänna en kollektiv förvaltningsorganisation rätten att ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i direktivet och att väcka talan för att göra gällande sådana rättigheter, bland annat när organisationen enligt nationell lagstiftning anses ha ett direkt intresse av att tillvarata dessa rättigheter. Det ankommer följaktligen på de nationella domstolarna att avgöra om ett sådant organ, enligt tillämplig nationell lag, har ett direkt intresse av att tillvarata de rättigheter som tillkommer de rättsinnehavare som det representerar. Om detta villkor inte är uppfyllt är medlemsstaterna inte skyldiga att tillerkänna den rätten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 7 augusti 2018, SNB-REACT, C-521/17, EU:C:2018:639, punkterna 34, 36 och 38).

50 Mot denna bakgrund ska artikel 4 c i direktiv 2004/48 tolkas så, att medlemsstaterna, på unionsrättens nuvarande stadium, inte är skyldiga att tillerkänna kollektiva förvaltningsorganisationer som regelmässigt anses ha rätt att företräda innehavare av immateriella rättigheter ett direkt intresse av att i eget namn ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i kapitel II i direktivet, för det fall det inte följer av den tillämpliga nationella lagstiftningen att dessa organisationer anses ha ett direkt intresse av att tillvarata de berörda rättigheterna.

Den tredje frågan

51 Den hänskjutande domstolen har ställt den tredje frågan för att få klarhet i vilken betydelse det har, vid bedömningen av talerätten, i förekommande fall mot bakgrund av artiklarna 17 och 47 i stadgan, att det berörda organet i egenskap av organ med uppgift att bevilja avtalslicenser även företräder upphovsmän som inte har gett organet i uppdrag att förvalta deras rättigheter, samt att detta organs rätt att väcka talan för att tillvarata dessa upphovsmäns rättigheter inte föreskrivs i lag.

52 Såsom framgår av frågans lydelse, såsom den har formulerats av den hänskjutande domstolen, har denna fråga uppkommit för det fall det skulle anses att en kollektiv förvaltningsorganisation har ett direkt intresse och talerätt i eget namn i tvister om rättigheter som omfattas av licenser med utsträckt verkan.

53 Såsom generaladvokaten påpekat, i punkt 65 i sitt förslag till avgörande, är så inte fallet här. Såsom konstaterats i punkt 48 ovan, stadgar nu gällande unionslagstiftning inte att kollektiva förvaltningsorganisationer har ett direkt intresse i eget namn ansöka om tillämpning av de

åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i kapitel II i direktiv 2004/48. Det framgår av begäran om förhandsavgörande talerätten för dessa organisationer i finsk rätt varken regleras av någon specifik bestämmelse därom i tillämplig nationell lag eller av processuella regler av allmän karaktär.

54 Med hänsyn till svaret på den andra frågan saknas följaktligen anledning att besvara den tredje frågan.

Rättegångskostnader

55 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (femte avdelningen) följande:

1) **Artikel 4 c i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG av den 29 april 2004 om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter**

   ska tolkas så,

   att utöver villkoret att organisationen ska ha ett direkt intresse av att tillvarata de berörda rättigheterna, är erkännande av den ställning som kollektiva förvaltningsorganisationer har för att i eget namn ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i kapitel II i nämnda direktiv beroende av att dessa organ har talerätt för att tillvarata immateriella rättigheter, vilket kan framgå av en specifik bestämmelse eller av processuella regler av allmän karaktär.

2) **Artikel 4 c i direktiv 2004/48**

   ska tolkas så,

   att medlemsstaterna, på unionsrättens nuvarande stadium, inte är skyldiga att tillerkänna kollektiva förvaltningsorganisationer som regelmässigt anses ha rätt att företräda innehavare av immateriella rättigheter ett direkt intresse av att i eget namn ansöka om tillämpning av de åtgärder, förfaranden och sanktioner som föreskrivs i kapitel II i direktivet, för det fall det inte följer av den tillämpliga nationella lagstiftningen att dessa organisationer anses ha ett direkt intresse av att tillvarata de berörda rättigheterna.

Underskrifter